

Міністерство освіти і науки України  
Харківський національний педагогічний університет  
імені Г. С. Сковороди  
Кафедра освітології та інноваційної педагогіки  
Київський національний університет імені Тараса Шевченка  
Навчально-науковий інститут публічного управління  
та державної служби  
Кафедра публічної політики  
Інститут досліджень безпеки Європейського Союзу (Франція)  
Гранадський університет (Іспанія)  
Жешувський університет (Республіка Польща)  
Університет третього віку в Громадкі (Республіка Польща)  
Європейський інститут безперервної освіти (Словацька Республіка)  
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)  
Університет імені Неджметтіна Ербакана (Туреччина)  
Державний університет в Гуарапуаві (Бразилія)

**Матеріали**  
**VI Міжнародної науково-практичної конференції**

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ  
ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

**20–21 травня 2022 року**

**Харків**  
**2022**

**ББК 74.58+74.20+88.40+88.840**

**УДК 37.013.77:[378+373.5]**

**П86**

**Редакційна колегія:**

**Балацинова А. Д.** – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

**Васильєва С. О.** – д-р пед. наук, доцент, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

**Ворожбіт-Горбатюк В. В.** – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

**Кін О. М.** – д-р пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

**Лупаренко С. Є.** – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

**Попова О. В.** – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

**Рогова Т. В.** – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

**Собченко Т. М.** – д-р пед. наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

**Ткачова Н. О.** – д-р пед. наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

**Цапко А. М.** – канд. пед. наук, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Відповідальність за зміст, стилістику, орфографію та пунктуацію статей несуть автори

*Затверджено редакційно-видавничою радою  
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди  
(протокол №7 від 20.07.2022 року)*

**Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів:** теорія і практика : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 20–21 травня 2022 р.) / за ред. Боярської-Хоменко А. В., Попової О. В. ; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2022. 498 с.

У збірнику відображено психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої школи в умовах сучасних викликів. Він містить результати досліджень учених, викладачів, учителів, наукові пошуки докторантів, аспірантів, здобувачів вищої освіти з питань методології, історичного та компаративного дискурсу розвитку педагогічної науки; організаційних, дидактичних і методичних засад реалізації дистанційного та змішаного навчання; педагогічних засад інклюзивної освіти; інновацій в освіті; розвитку загальної і вищої освіти; освіти дорослих; цифрових трансформацій в публічному управлінні та адмініструванні.

Матеріали стануть у нагоді науковцям, докторантам, аспірантам, викладачам, здобувачам вищих закладів освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

|                                                                                                                                        |            |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Танько Т. П., Тарарак Н. Г.</b>                                                                                                     | <b>63</b>  |
| Особливості виховання дітей дошкільного віку у Великій Британії та США (ретроспективний аналіз)                                        |            |
| <b>Тарарак М. Ю., Тарарак О. В.</b>                                                                                                    | <b>66</b>  |
| Визначення поняття «толерантність» у зарубіжній психолого-педагогічній науці                                                           |            |
| <b>Штефан Л. А., Кузнецова О. Ю., Фазан В. В.</b>                                                                                      | <b>70</b>  |
| Особливості розвитку системи освіти в Україні в 20–30-ті рр. XX століття                                                               |            |
| <b>Бао Чен</b>                                                                                                                         | <b>73</b>  |
| Моделі навчання здобувачів спеціальності «арт-менеджмент» у закладах вищої освіти країн Європи, США та КНР                             |            |
| <b>Ван Ічжи</b>                                                                                                                        | <b>77</b>  |
| До проблеми взаємопов'язаності вимог до музичного виховання школярів та підготовки вчителів музичного мистецтва у КНР                  |            |
| <b>Ван Янь</b>                                                                                                                         | <b>80</b>  |
| Використання Пекінської опери у формуванні музичної культури китайської молоді                                                         |            |
| <b>Го Сінхуа</b>                                                                                                                       | <b>84</b>  |
| До питання історичного становлення диригентської освіти у КНР                                                                          |            |
| <b>Дзін Лань</b>                                                                                                                       | <b>87</b>  |
| Організаційна культура університету Цінхуа та його ціннісні пріоритети                                                                 |            |
| <b>Ду Цзінсюй, Го Цзяфей</b>                                                                                                           | <b>91</b>  |
| Про розвиток підприємницьких здібностей студентів китайського коледжу                                                                  |            |
| <b>Лі Янь</b>                                                                                                                          | <b>94</b>  |
| Ініціації китайських здобувачів художньо-педагогічних спеціальностей у проєктній діяльності                                            |            |
| <b>Лун Фен</b>                                                                                                                         | <b>98</b>  |
| Антропоцентричний базис політичної культури України і КНР                                                                              |            |
| <b>Ляо Цайчжи, Ван Лі</b>                                                                                                              | <b>101</b> |
| Огляд сімейних факторів, що впливають на стан психічного здоров'я дітей у сільській місцевості Китаю                                   |            |
| <b>Ляо Цайчжи, Гуй Цзюньцзяо</b>                                                                                                       | <b>108</b> |
| Дослідження стану психічного здоров'я випускників китайських коледжів                                                                  |            |
| <b>Ляо Цайчжи, Ду Кещін</b>                                                                                                            | <b>115</b> |
| Огляд досліджень психічного здоров'я дітей у сільській місцевості Китаю за останні 15 років                                            |            |
| <b>Ляо Цайчжи, Чжан Юй, Тан Юнфен</b>                                                                                                  | <b>121</b> |
| Кореляційне дослідження самотності та агресії серед китайських студентів коледжу                                                       |            |
| <b>Му Веньлун</b>                                                                                                                      | <b>130</b> |
| Використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у викладанні музичних навчальних дисциплін у закладах вищої освіти КНР |            |

раціональних суджень, завдяки котрим вони могли б визначатися з власними ціннісними пріоритетами.

У окреслений період у педагогічній думці США та Великої Британії з'являється й концепція «виховання для виживання», котра виникла як реакція на кризовий стан виховання в досліджуваних країнах і у світі в цілому [3].

Отже, виховання дітей дошкільного віку у Великій Британії та США пройшло шлях від суворого ставлення до дітей з боку дорослих, використання фізичних покарань до турботи про виховання в дітей ввічливості, доброзичливості, терпіння, характеру, віри в дитину та її можливості, врахування вікових особливостей дітей, виховання у них самостійності та моральності, формування здорового способу життя.

### **Список використаних джерел**

1. Білецька С. В. Дитиноцентрована педагогіка: теорія і практика західних країн. Харків : Факт, 2008. 255 с.
2. Боровикова В. Н., Панасенко Е. О. Проблемы семьи в американской педагогике. *Советская педагогика*. 1989. № 2. С. 141–145.
3. Жуковський В. Морально-етичне виховання в історії американської школи. Острог, 2002. 391 с.

## **ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ТОЛЕРАНТНІСТЬ» У ЗАРУБІЖНІЙ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ**

**Тарарак О. В.**

доктор філологічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди  
м. Харків, Україна

**Тарарак М. Ю.**

кандидатка філологічних наук, доцентка

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди  
м. Харків, Україна

*У статті аналізується суть поняття «толерантність» у зарубіжній психолого-педагогічній науці. Установлено, що зазначений термін широко використовується у педагогіці, психології, фармації, політиці, філософії, етиці, культурології та інших галузях знань. Термін «толерантність» як зарубіжні, так і українські фахівці, використовують в широкому та вузькому значеннях.*

**Ключові слова:** толерантність, психологія, педагогіка.

*The article analyses the essence of the concept “tolerance” in foreign psychological and pedagogical science. The study has established that this concept is widely used in Pedagogy, Psychology, Pharmacy, Politics, Philosophy, Ethics, cultural*

*studies and other fields of knowledge. The concept “tolerance” is used in broad and narrow meaning by both foreign and Ukrainian experts.*

**Key words:** *tolerance, Psychology, Pedagogy.*

Вивчення та узагальнення нормативних матеріалів та науково-педагогічних джерел свідчить про те, що поняття «толерантність» у зарубіжній науці розглядається у двох значеннях – у широкому та вузькому. Так, у широкому значенні толерантність трактується як терпимість, що виражається у повсякденному житті, поведінці особистості, її способі життя, характері, роздумах. У вузькому значенні – як повага, сприйняття й розуміння різноманітних культур навколишнього світу, форма самовираження особистості, її активна життєва позиція, котра включає захист інтересів кожної людини та ставлення як до неприпустимих будь-яких проявів нетерпимості. [1; 2; 3; 4].

Як слушно наголошують фахівці (Дж. Роланд, Е. Рив та ін.), поняття «толерантність» носить міждисциплінарний характер. Зокрема, зазначений термін широко використовується у сфері політики, психології, філософії, етики, педагогіки, культурології та інших галузях знань.

Наприклад, Британський словник із політології розглядає толерантність як готовність особистості не втручатися в погляди і дії інших, незалежно від симпатії чи неприязні до них. У свою чергу, Е. Рив – політолог із Великої Британії – уважає, що занадто складним і неоднозначним є питання про визначення меж толерантності [2, с. 692].

Варто також наголосити на тому, що відомі фахівці у сфері політики розглядають поняття «толерантність» у контексті проблем політичної культури. Прояв толерантності в політичній культурі означає поважне ставлення особистості до будь-яких політичних поглядів і дій, котрі узгоджуються з чинним законодавством.

Цікавою є точка зору професора із США – Джерард Роланда, який наголошував на цінностях науки, які передбачають, що люди мають бути готовими та відкритими для сприйняття та трансляції різних ідей. Така відкритість сприятиме більш швидкому відказу від тих ідей, які виявляються неправильними. Зокрема, вчений наполягав, що потрібно боротися за те, щоб люди могли сміливо висловлювати різні ідеї, навіть помилкові [4].

Як свідчить проведене дослідження, найбільш сміливі погляди щодо розуміння терміну «толерантність» висловлювали зарубіжні фахівці в галузі психології. Наприклад, відомий американський учений, розробник психології особистості Г. Олпорт зробив вагомий внесок у дослідження питань суті толерантності. За глибоким переконанням ученого, толерантність проявляється у доброзичливому ставленні особистості до всіх оточуючих людей [3, с. 155].

Г. Олпорт також поділяв толерантність на комфортну та таку, що зумовлена характером. Розглядаючи толерантність як рису характеру, вчений наголошував на поважному ставленні людини до інших людей [3, с. 156]. Американський психолог

також поділяв толерантність за характером прояву на два види – войовничу та пасивну [3].

Психолог та педагог із США Дж. Брунер наполягав на тому, що толерантність виступає одним із основних принципів побудови суспільства. Взагалі розвиток суспільства визначається складним сплавом колективних та індивідуальних знань про навколишній світ, і будь-яке суспільство не є гомогенним. Воно завжди являє собою гетерогенну систему. Освіта, котра виховує дітей та молодь у кращих традиціях, що існують у суспільстві культури, бере на себе роль будівника певної моделі світу. Але, за твердим переконанням Дж. Брунера, освіта втрачає здатність швидко адаптуватися до змін, котрі притаманні сучасному життю. Отже, толерантність розглядається науковцем як здатність до змін та виступає провідним принципом сучасної освіти [1].

Психологічна наука наголошує на тому, що толерантність буває двох видів – активна і пасивна. Під активною толерантністю фахівці розуміють свідоме ставлення особистості до норм, цінностей та поглядів інших людей, незалежно від того поділяють вона їх чи ні. На відміну від активної, пасивна толерантність може бути вимушеною, пов'язаною зі страхом помсти, критикою іншими, різноманітними страхами, зокрема, страхом втратити прихильність оточуючих.

Зарубіжні фахівці (С. Лавуа, Ф. Жютра та ін.) розглянули такі сфери толерантності:

- гендерна, що проявляється в неупередженому ставленні до представників іншої статі;
- вікова, яка пов'язана з терпимістю до певних «вад» людини, що пояснюються її віком;
- освітня, котра проявляється в терпимому ставленні до суджень та поведінки людей з різним рівнем освіти;
- міжнаціональна, що передбачає здатність особистості не переносити негативні риси представників різних національностей на інших людей;
- расова, яка проявляється у відсутності упередженого ставлення до представників інших рас;
- релігійна, котра пов'язана з терпимим ставленням до догм та положень інших релігій, представників різних конфесій;
- географічна, що характеризує неупереджене ставлення людини до мешканців невеликих міст і сільської місцевості з боку мешканців багаточисельних міст, та навпаки;
- міжкласова, яка проявляється в терпимому ставленні до людей, що мають зовсім інший рівень матеріальних благ (бідних до багатих, багатих до бідних);
- фізіологічна, котра має місце у ставленні до хворих, людей із обмеженими можливостями;
- політична, яка проявляється у ставленні до діяльності політичних партій та об'єднань;
- сексуально-орієнтаційна, що пов'язана з неупередженим ставленням до сексуальних меншин;

- маргінальна, котра реалізується у ставленні до безпритульних, жебраків, людей із наркотичною та алкогольною залежністю [4].

Найбільш чітке визначення досліджуваного поняття можна знайти в Декларації принципів толерантності, котру було прийнято на конференції ЮНЕСКО (16.11.1995 р.). У зазначеній Декларації толерантність розглядалася як повага, сприйняття та розуміння багатой різноманітності культур оточуючого світу, форма прояву людської особистості, активна її позиція, яка ґрунтується на основі визнання загальних прав і свобод людини.

У педагогічному значенні толерантність визначається фахівцями як готовність сприймати інших людей і взаємодіяти з ними такими, якими вони є.

Взагалі зарубіжні вчені (Г. Олпорт, Дж. Брунер, Дж. Роланд, Е. Рив та інші) визначають толерантність як:

- принцип педагогічного спілкування на засадах культури та етики, що приводить до налагодження взаємин між різними людьми;
- ціннісну основу діяльності педагога-вихователя;
- необхідну якість провідного суб'єкта педагогічного впливу;
- здатність особистості чути, цінувати, розуміти та поважати думки інших, ставитись до них із розумінням;
- установку на сприйняття іншої людини, на відкрите та довірливе спілкування з нею.

Із цього приводу Г. Олпорт наголошував, що толерантна особистість – це така особистість, яка однаково доброзичливо ставиться абсолютно до всіх людей [3, с. 155]. Також учений визначив основні ознаки толерантної людини, а саме: ментальна гнучкість; здатність до емпатії; самосвідомість; духовність; почуття гумору [3]. За глибоким переконання дослідника, кінцевим результатом виховання толерантності виступає формування толерантної особистості.

Отже, встановлено, що поняття «толерантність» у зарубіжній науці має міждисциплінарний характер. Зазначений термін широко використовується в педагогіці, психології, фармації, політиці, філософії, етиці, культурології та інших галузях знань. Термін «толерантність» зарубіжні фахівці, як і українські, використовують в широкому та вузькому значеннях.

### Список використаних джерел

1. Брунер Дж. Культура образования / Пер. с англ. Л. В. Трубицыной, А. В. Соловьева. М. : Просвещение, 2006. 213 с.
2. Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ. ; за ред. І. Макліна, А. Макмілана. К. : Вид-во «Основи», 2005. 789 с.
3. Олпорт Г. Толерантная личность (глава из книги «Природа предубеждения»). *Век толерантности: научно-публицистический вестник*. М., Вып. 6, 2003.
4. Роланд Д. Популізм як наука. Що стане ідеологією майбутнього? *Новое время*. 2018. URL : <https://nv.ua/ukr/opinion/roland/populizm-vs-nauka-shcho-stane-ideolohijeju-majbutnoho-2475576.html>.